

Remissvar gällande förslagen i förordning om inrättande av en europeisk konkurrenskraftsfond

– faktrapomemoria 2025/26:FPM14

Sammanfattning

Region Gävleborg välkomnar förslaget om en europeisk konkurrenskraftsfond som ska stärka Europas konkurrenskraft genom satsningar på grön och digital omställning, försvar, säkerhet och motståndskraft. Vi ser fram emot en samlad fond som förbättrar samordningen av EU-medel och ökar flexibiliteten i en föränderlig värld. Samtidigt ser vi risker med centralisering och bristande regional insyn, vilket kan försvåra kommersialisering av innovation och skapa klyftor mellan regioner. Vi betonar behovet av transparens och balans mellan EU:s och medlemsstaternas inflytande, samt mekanismer som säkerställer att regional kunskap och bottom up-perspektiv tas tillvara. Klargöranden behövs kring tilldelningskriterier, samordning med andra EU-program och hur fondens verktyg ska fungera praktiskt för att främja små och medelstora företag och innovation.

2 Ståndpunkter

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Vi instämmer i regeringens ståndpunkt om att konkurrenskraftsfonden ska ge ett tydligt mervärde och att medel ska riktas dit de har störst potential att öka Europas konkurrenskraft. Vi har också grundinställningen att det är en väl fungerande marknad som gör företag konkurrenskraftiga, och att tilldelningskriterier inte ska tränga undan privat finansiering.

Styrning

- Vi framhåller särskilt betydelsen av vad som styr hur medel fördelats mellan politikområdena och kriterier för medlen. Hur kommer till exempel kommissionen att bedöma innovativa cirkulära affärsmodeller gentemot traditionella mätetal för deep tech? Hur säkerställer kommissionen att strategiska teknikområden bidrar till biobaserad cirkulär och därmed motståndskraftig och långsiktigt hållbar ekonomi?

Det är positivt att konkurrenskraftsfonden samlar flera EU-program i ett gemensamt ramverk som förenklar, förbättrar samordning, minskar överlappning och ökar flexibiliteten att omfördela medel mellan olika politikområden för att snabbt reagera på föränderliga förhållanden. I det sammanhanget instämmer vi i regeringens ståndpunkt om vikten av balans mellan EU-institutionernas inflytande och flexibilitet i genomförandet av konkurrenskraftsfonden, där EU:s medlemsstater bör ges vederbörligt inflytande. Vi saknar dock beskrivning av hur det regionala samspelet med den nationella nivån ska fungera.

- Svenska företag, regioner och kommuner har en nyckelroll för försvar, beredskap, regional utveckling och stärkt konkurrenskraft. Det gäller till exempel företagens investeringar i innovationer kring samhällsutmaningar, leverans av kritiska varor och tjänster, regioners och kommuners ansvar och samarbeten kring samhällsviktig infrastruktur, krisberedskap, vård, utbildning och kommunikation med innevånare. Enbart statligt inflytande räcker därför inte för att skapa nya lösningar, minimera negativa miljöeffekter eller öka konkurrens- och motståndskraft.
- Beslutsprocessen för projekturval, som ska ske via centrala kommittéer och anförtrordade enheter, riskerar brist på transparens och att kraftigt minska direkt regional påverkan. Kunskap om värdet av innovationer byggs upp från lokal och regional nivå. En regional påverkan har betydelse för hur de mest miljö- och resurseffektiva innovationerna ska sållas fram i beslutsprocessen.
- Vi ser en ökad risk för glapp i Sveriges nationella och regionala samverkan för att kommersialisera tillämpad forskning för innovation och att konkurrenskraftsfondens medel därmed riskerar att splittra och underminera landets totala konkurrensförmåga.

Finansiering

Vi instämmer i att InvestEU-intstrumentet är välkommet med en samlad verktygslåda med budgetgarantier, blandfinansiering och kapital för att mobilisera privata investeringar, och med särskilda mekanismer för att stödja uppstartsföretag och expanderande företag, inklusive mikrofinansiering och bonussystem för små och medelstora företag.

- Regioner kommer dock att ha begränsad insyn i hur EU-garantier och InvestEU-instrument fördelas, vilket är en brist. Synergier med andra program ska enligt förslaget säkerställas genom en mer integrerad metod på strategisk och operativ nivå, med kopplingar till exempelvis de nationella och regionala partnerskapsplanerna. Då kommissionen vill säkerställa nära samordning mellan alla EU-finansieringskällor och koppla konkurrenskraftsfonden till Horisont Europa finns risk för att prioriteringar styrs så mycket av EU:s övergripande industripolitik, att bottom up-perspektivet missas och värdefulla potentialer för innovationer inte kommer fram.

Vi instämmer i regeringens ståndpunkt att det finns frågor som behöver klargöras, bland annat avseende hur konkurrenskraftsfonden ska förhålla sig till andra EU-program samt kriterier för stödberättigande och tilldelning, inklusive excellensbaserade kriterier

- Kunskap om regionala förhållanden, aktörer och samarbeten är avgörande för att understödja företagens potential för innovation. Det framgår dock inte av förordningen hur fondens verktyg ska kunna användas av den regionala nivån. Utöver den finansiella verktygslådan ska fonden erbjuda projektrådgivning genom hela investeringskedjan, kompetensutveckling och övergripande affärsstöd till små och medelstora företag. Eftersom det är regionorganisationerna och kommunerna som till största del har relationerna med det innovationsfrämjande systemet, så ställer vi oss frågan hur förslagen ska fungera i praktiken för att främja uppkomst och utveckling av projekt?

Utifrån våra ovanstående svar anser vi att det återstår klargöranden om hur den ökade centraliseringen ska inhämta värdefull påverkan från lokal och regional nivå som främjar kapitalflöden för innovation, och som bidrar till konkurrenskraft genom ren omställning, hälsa, digitalt ledarskap, motståndskraft och säkerhet.